

✓
Landskap: *Östergötland* Upptecknat av: *Carl Segerstål*
Härad: *Ydre* Adress: _____
Socken: *sand.* Berättat av: *And. Petter Gabrielson.*
Uppteckningsår: _____ Född år *Gubbens i Snickarmuseet.*

Uppteckningen rör

Kleppa barr. 1

Julkalender 1.

Brinner ljus julnatten. 1.

Kasta kottar på väggen av dyveln 2.

Omnes aude "Tryggva" 2.

Odens jakt. 2.

Jerusalems skomakare. 3.

Tor. 4.

Julavickor. 4.

Kar di slog di siöta ströva, "Tog haren" 4.

"Kraupa-neka" hade ett halostor brännvin 5.

Julgran — ljuslågarna delade sig julnatten 5.

Björstun på Rackerby, trollsåkt	5.
Pottene blev ledda visssommanuatt.	6.
Käringa skrek på bygge kasta dynuckvettan	7.
Torkeu höll kvarnen mellan 12-1 på natten	78
De begravning, biölop i bursöl.	8.
Vafferafton, traua på Gussisäng	9.
Kalozmucisoafton	9.
Skudd mot vagnar, trollsåkt.	10.
Prästen gjorde bruden i gross.	10.
Kjåpns keruna i karesnöd	11.
Begerkruva	11.
Måra.	11.
Bräune - Trigge.	12.
Fögoia ko.	17.
No som fått något per led.	17.
Portleytiing.	18.
Kyfatte leare.	18.

Slakt.
Bröllop (förtäla etc)

20.

21.

1558

"För fick ett ljus eller
nått lov. Å brinna hela jul-
natta. Å mat stod framsatt
på bordet över natta. Då du-
kade li fram julaften, å så
4 lummer?

12181

22
fick stå till andan. Då bejagades
hos minia föräldrar.

"Ve dymmeltin kaskade di
opp, koshit på väggen i
båset. Då va, va, di kalla
skärandynge."

"Di trodde, att e som
hette Frygga för omkring jul-
natta. Då sa min far
far. Då va en onger ande
förstoss. Då va inget gott må
honne, förstoss. Betterna hadde
han, inte. Ho va ju unna-
doer långt före honom."

"Odens jakt fick en
höra för i världen, särskilt
ve vintertin. Di sa, att Oden
hadde varit en jägare, ända
mätte han få jaga än idå.
Då hörs, som hunnar skulle skälla.
Ja har hört et många gånger, men

ja tror då inte, att då å nå
jakt. Då å inte annat än
en sorts fåglar, som flyger
om natten. En del skulle
ha hört skott också, men
då har då ja aldrig hört.

¶ Då alla då samma
ma den där Oden, som di
talat om Jerusalems sko-
makare. Den ska di ha
sett nere i Smålandstrakten
en gång. Han ska gå te vält-
dens gäde, för han förmänt
Frisarn' huo eller va då
va. Han heter Ahasverus. Ja
hörde min far sjunga en visa
om honom.

"Du ska gå te världens ände
du ska gå ~~te~~ ^{kring} alla länd"
å då endal ja kommer ihåg
å'na. Å di ja allt läst
knippen, som han bar på
sig, ho va alldeles mässad.^x

^x = mässad, bevärd med mossor.

4 "Finna" fick la ta igen
varga. Di sa, att di hadde
skickat hit' dom. "

"For, den har ja kört
kalas om. Då va en sän där
då, som Oden. Torden, då räk-
nar di iska för. "

"Jula-necken satte di
opp i träa eller var som
helst. "

"När di slog di sista
stråna, sa di, att di slog
haren. — När di skar, råp
fäller, va då inte sällan
en hitta harungar, när en
kom te di sista stråna. Di
gick la muna så länge,
di kunne. "

"— finnlappa — "

[I den s. h. "krampa-ne-
 ka" lades ett halvstop bränn-
 vin, som neddracks vid trösk-
 ningens slut.]

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

Julgrana förkommo i be-
 rättarens barndom.

"En hel timme minner jul-
 nattna — mellan tolv & ett —
 brinner julguset i två läger.
 Då har ja aldrig sett, men
 då har ja hört di gamle
 tala om."

"På Rakelstopp fanns då
 för en hustru, som va i
 strolslåst. En gång, när koren
 hennes skulle gå en häst, skulle
 ho hålla hästen åt en. Men nu

x) den understa noken i ladan; den
 reks dubbel (däraf antagligen namnet),
 för att den inte skulle ligga ner-
 på. "ett par, tre krampasackar på fläcke
 etc"

6
va då så, att skön sa för
stilla-smal. Å då sa ho
åt'en: 'Ja du, å ~~for~~ taffse!
Kan du inte ta å rita
ut grå't.' Å så tog ho
rita ut grå stila. — —

— — (Fortsättning som Råap
i Ydelsebeskrivningen).

"E dotter te den
där kvinnan var en misson-
maronats grå dens grå en
gruvgård. Å där var ho
lejrader å en, som hette
Hansson. Di hölet te grå
loen å densade, å han-
lunde ut'na i laet. Å
sen var han ständer. Å
då fiska domarn, varför.
ho inte skrek. 'Åh, då
kunne ja väl inte göra
loen för ju full å folk.'
svara ho. "

"J dymmevæder va kånge
ra rife, å skrek på dyng
kasta: "Så lunt, som plas
hå hörs, å mjölka mi!"

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Når ja va ung, va ja
mjölkaid på — En gång, nå
hloeka va hvidet för tolo
på natta, så stanna kvana
rätt som då va. Men mjölkan
hadde sagt, så ja inte skulle
bry mej om'st om då skulle
hända nåt snt. Men ja gick
i alla fall å titta efter, å
då fick ja se en sark
som satt på kugga-bjunt,
å så hållt han i trille-
varn. Oga va stora som ja
en kätt på'n å otäcka all-
deles fotkräckit, å han bljakt
på mej så oämhärligt, så då
des nåt förstås. Då å då mön

*) eller "löhta", eller "var löhta"

88

most^x i kvamar, ä då ä.
 då i anden hus och ä. Ä
 si när ja fäst se att då
 va sorten som höllt kvar-
 na, så gick ja tebebe. Ä
 då höjde vät sidan en hal-
 tning, minen ho gick igång
 igen.

"När då va nät följ
 i Bo^{xx}, när då va som då
 inte skulle vara i fäst, så
 började då väsnas ja viden.
 Då både henne^{xxx}.

"När di gick tyst, fick
 di inte gå under nät tje,
 sen sol va nagganger ä all-
 delas tysta fäst för lov ä
 vara. Ä sen fick, di se
 begrövning i fäst i bars-

Ä more most = för det mesta.

^{xx} Afslutorda ^{xxx} slutade bud efter.
^{xxxx} väl hustrun i huset (t. lagäktningen)

ol i all möjligst som skulle
ske under året där i
trakten."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Vafferaften skulle di
gå i säng,innan sola gick
nerv. Då hadde ett språk,
all trana bär ljus i säng
den kvällen, men va där
kai trana va för näl, da
vet ja inte."

"Vallsmässan lände
di eldar. A så dansar di i
slog i. A gå bräpner
— på trumma snå, förresten
— slog di; då va' för all
di skulle skydda sig mot
vargar i andra vggar."

I Pinckullen eller Pin-
ceps (vid Afallsboda?) var
det en trollkvinna, som lät

borra till ^{XX}. I kilet lade hon
 krut och slog därefter en ^{XX} (slygg)
 i det som var försett med
 en "älla" ^X. I "ällan" lades "po-
 lérkrut" och sedan antändes
 medelst en humlestång, i vars
 ena ände var glödb. Pådana
 skott brändes för en gång till
 och då, när det var spärmt
 med vingar, det skulle vara
 ett gott skydd mot dessa
 skadedjur.

"Ja han höll talas om
 ett stöcka-prov, som hände
 i Kisa-äcken. Då var ett
 stort berörelse - å om huslän
 skulle kunna bidda, åt
 prästen, å han låg å gjorde
 henne i quosess. När för
 var yngre på ledade, så styrde
 prästen om'et så."

X) längdskia (?) ^{XX} av ark

Östergötland
Ydre
Sund

Uppr. Carl Rydbeck 1558
Kor. A. P. Gabrielsson

11

Den som skilt om
och groda åt så båda
kommit levande undan kan
hjälpa kvinnan, som är i
stort barnsnöd, om han
hällo i henne.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Ja han ser dom som
han gått i båt på seger-
lura - di ska ha'na på
sej; di har nigen tur alla?
Då har di fastlunnat må
en ten om halven - insytt i
lita tryllan. Di har tur må all,
di förtar. Å nåttera också hadde
di må på sej - bi nati å
da."

"Mare-då skulle va
månster, så di. Å di visste
inte om'et gjäva. Då va månster
som hadde full då då signat
Foljot

12
straffet å vara ute å trida."

12
"Når Branne-Trigge
sa brannemästare i Dums,
hadde omi far en gång
gitt nei til 'em. Å Branne-
Trigge hadde jort jort i ordning
sattunga. "Nu ska du väl
arbeta då där! Du far at'
en - min far hadde sjåvatt
brannemästare, så han viste
gi hve då skulle vara. "Då får
di arbeta bäst faan di vill!"
sa Branne-Trigge, å sen gick
di opp at so å pröta. Å sen
nat di kom tillbaka, va då
arbetat i i ordning, sa far
i, han hadde nåt fett för
sej, Branne-Trigge. Å därefter
gick då honom må!"

"Då var en gång i Boa,

han blev mordad. De

som en va i sålde bränn-
 vin på ett gale. Å då va då
 en dräng, som intä hadde
 betalt. Han va skyldi
 sen en annan gång. Å, då
 ville den där som sålde
 brännvinet, kunn-fylla¹ pojken,
 men då gick gä intä för
 oss, hans kamrater. Å pojken
 började kasta sten, men nåt
 bröf var det intä. Sen när
 vi ^{skulle} gå därifrån, så kom Brän-
 ne & frigge, så han hadde sett
 att det var nåt, där den
 där brännvinsförsäljaren höll
 till. Å när han ^{när} kom
 te mej, så sa han: "Å då du
 som hålls i bräkan här!" Å
 när då tog han upp sin
 ask-vigge ur fickan — då
 va en gammal stentyta, som
 han jämt hadde på sig.

* väl närmast:

14
14
Men ja varð inte rædd
föi' en, utan ja tók 'en
já kasta'n. Jón v' þen
hinnla - gæðe, þennan
då - då var' bra má, då!
Á þen gíck hann utan
á síja þen orð.

"Den dái Branne-
Frige, han tók mansbæ-
leyn þá kófgála, á þen
botade hann má dom -
han hadde mæc föi rej,
han!"

"Branne-Frige skicka-
de en treskillning til Annes-
Fredrik þá Mors en gång.
Han hadde lænt 'et, á Annes-
Fredrik hadde velat ha
ígen 'en, men inte fått 'en
då. Á då varð dá þá, átt
Annes-Fredrik stæð i sanga

ju natta, å nu har vaka
 De låg treshillingen i sängen
 å då va migun som vifte
 hur då hadde gått te. Men
 Amers Fredrik, han va
 inte sime å han skicka
 te baka'n ~~te~~ Branne-trig-
 ge. Å då gick då samt
 ma polska för trigge. Då
 va allt gubbar, som kom-
 me lite för då båda!"

"Då va en gubbe i
 Tullerum, som hadde gått
 å hängt sej. Å då va Brän-
 ne-trigge iframme å gick
 honom å stena, "då hadde
 han å bota må."

"Då var en gång i sam-
 packat ^{xx} må krascha på
 ett ställe, så di började åta
 T gälla ^{xx} krascha oturligt; för-
 tröttligt."

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

He. Å då tog di å gick till
 Bräune-Frigge, å han boka
 dom, han hur han boka
 sej åt. Då va inte farlig
 mysa då!"

"Mänster, som har
 dålihetar, kan skänna
 för andra, men då finns
 då också di, som kan kraf-
 fa boka för sant. — En
 gång hände ja e ko, som
 pröga å äta precis. Men
 så tog ja å skicka till
 Annes-Fredrik på Mon. Å han
 gick in i fåset först å tie-
 perde på koa. Å så sa han:
 "Då finns inget fel på koa
 — du ansvarar ja för. Då
 å boka då, att ko å för-
 bjuden å äta!" — Gena inte
 annat än då, som å i krub-
 ba, å ho alla — då ansvar-
 rar ja för!" Å vi gick in,

1558 17° 1
å ja bjödde på en sup. Å
sen för han. Å när de kom
ner fät koa så obarmhär-
lit. Å då hadde ho ställt i
två tre dar å inte ätit
nåt å bara druckit lite.
— De har när förgiven kon-
skap bå di, som gör'co, å
di, som lämna' t tillbaka."

"Om då va när ho, som
hadde fått nåt ur le, för Adel
i Oppreda — om ho hadde
blett höftuden eller bojaden
eller så — så tog han å
bann ihop alla fyra fötter
å hängde na på å stäng över
en gälsgål eller nåt annat
stadit. Å sen slog han tre
slog mn ryckmannen på stänga.
Å sen skulle då va bra!"

"Solva hanka å springe."

Slicker gjorde hängse bjäver
ä. ?

"
För så då alla trolla
kunne komma i' byta bord
barn. — Ja har sett en
bordbyting. Ho va lam i
hela underlivet. Ho hadde
blett bordbytt så då. Då va
inte så bärned, mora
hadde fält. Ho va inte
lik a mänska i ansik-
tet eller sejst — ho va
en usling! Då ska va
trollhängse, som byter bord
dom."

"
För dröjde di bara
ett par, tre dygn te döps
— ja, ett."

"
När ett barn hadde
kommit te världen, skrev

† stackare (eller dylikt)

1558 19
di Jesu-namnet över dörre
ra. " " 19

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

X Innan mora hadde gått
i kyrke, va ho sen. Å in-
nan dess va då nigen som
tog na i hand — då va
då grästen, som skulle
vara den förste, som gjord."

X "Sen då hadde toälsat
barnet, skulle di inte stå
ut väntet ute. Utan då
hadde di ett särskilt ställe
till i stuga eller köket
eller eljest. Å innan di
hådde julett, la di ett
glor s't."

X "Barnet kunne vara
på gånna, sa di för i
vården."

Barnet länades av

20. 20
gudmoden vid hemkomsten
från kyrkan och döpt till
fadern.

"En präst, som hette
Rindagen, i Sund slaktade
en häst en gång å di likaste
barnen och när på då
där slakt-gången. Å då
där, då gjorde di en visa
om den."

Slakt förättades
huvudsakligen om hösten

När en led skurits
ut, slog man till med
den på det ställe, där
den skurits bort.

"Di hadde gungil,
när di inte skar jätt,
* förnämsta.

1558 212/7
när de skulle skära i en
led.

"Vi sto bröllops, red hela
bru-hovet i i Ilv-berga
gränden sedan Buhlsjö,
mitt emot Nyckla-sten. Å
där å de an. Di kom från
Sunn. Då va troll, som tog
dom förståss. som förtrollade
dom, så de red in."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Bru-hovet", "Bru-ståten" eller "Bru-
staden": brud och brudgummar med följe.

Gubben i Smekemmet.
Panners Pater Gabriel (son)

föd: 8? år. 1558

i: Skiro skv; Öster härad.
Jönköpings län. Dömd
till Sunda skiv 1848.

bor: Smekemmet (Lilla
Gallestena)
Sunda m

Sunda m. Yre hd.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

(21.5)